

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień
przy
DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N^{ER} 47.

WARSZAWA.—NIEDZIELA

Dnia 5 (17) Czerwca 1855 roku.

WIADOMOŚCI URZEDOWE.

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

ALEXANDRA IIgo

CESARZA WSZECH ROSSYI, KRÓLA POLSKIEGO,

etc., etc., etc.

Rada Administracyjna Królestwa,

Zważywszy: że właściciel dóbr Małopole w powiecie Stanisławowskim położonych, do których wsię Dreszew należy, zrzekł się utrzymania nadół pod tą wsią na rzece Bugu przewozu opatrzonego taryfą klasy IV-tę, postanowieniem Rady Administracyjnej z dnia 3 (15) października 1839 r. nadaną, na przełożenie Zarządu XIII-go Okręgu Komunikacji, postanowiła i stanowi:

Artykuł 1. Taryffa klasy IV do poboru opłat z przewozu na rzece Bugu pod wsią Dreszewem, z mocy postanowienia Rady Administracyjnej z d. 3 (15) października 1839 r. udzielona ma być uchyloną przewóz zniesiony.

Artykuł 2. Wykonanie niniejszego postanowienia Zarządowi XIII Okręgu Komunikacji poleca.

Działo się w Warszawie, dnia 10 (22) maja 1855 r.

Namiesnik, Jenerał-Feldmarszałek (podpis.) *Xiąże Warszawski.*

Dyrektor Główny, Prezydujący w Komissji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, Jenerał-Lejtnant (podp.) *Wilkiński.*

Sekretarz Stanu, Rzeczywisty Radca Stanu,

(podpisano) *T. Le Brun.*

Szczepienie zarazy płucowej u bydła rogatego

(Dalszy ciąg).

DRUGI RZĘD PRÓB NA BYDŁE.

Isze próby. Szczepiono 4 woły na osadzie ogona, a to krwią z żyły szyjnej chorej krowy, śluzem z pyska chorego wołu, gruźkową masą z jednej kiszki, rozcieńczoną wodą cukrową, i płynem wycisnie-

tym z chorego płuca. U zwierząt tych pokazało się tylko lekkie zapalenie w miejscu szczepioném.

2gie próby. Piątego marca 1851 zaszczerpiono, ciecżą wycisną z płuc jałówki w trzecim okresie choroby, 2 woły na osadzie ogona. Po 14 dnach pokazało się w tych miejscach powoli wzmagające się nabrzmienie, które u jednego bydła szybko znikło, u drugiego zaś powiększyło się, doszło do wielkości kurzego jaja, stwardniało, rozciągnęło się między kiszką odchodową a osadą ogona: po kilku nacięciach i przecyszczeniu znikła puchlina bez ropienia. Tego samego dnia szczepiono 5 wołów na nosie; u czterech nie pokazało się nic właściwego, u piątego zaś powstało na boku miejsca szczepionego i od tego przez szczeki i głowę rozciągające się twarde nabrzmienie, które coraz więcej przybierało i do rakowatej prawie twardości doszło; miejsce szczepione tymczasem zamieniło się w ranę złego wejrzenia z posokowatą ropieniem. Później wylało się z dwóch nacięć zrobionych w nabrzmieniu wiele ropy z obumarłymi częściami tkanki łącznej i skóry; utworzył się także na zuchwach otok ze złą ropą, po otwarciu którego bydle przyszło widocznie do siebie i do 10 czerwca wyzdrowiało zupełnie; części pokrywające zuchwę zostały nabrzmiałe, skóra zaś przedstawiała miejsca twarde i zgrubiałe, tak jak się to zdarza przy szczepieniu na ogonie. Niebezpieczeństwo, na jakie wół przez kilka dni był wystawiony, nie pozwala szczepić na nosie.

3cie próby. Dnia 10 maja 1851 szczepiono 9 silnych hollenderskich wołów i dwie chude krajowe krowy na osadzie ogona, ciecżą wziętą z krowy zabitej w trzecim okresie choroby, a która to ciecz składała się z krwawej piany, częścią z mięsów, częścią z płuc wycisnionej. Dziewiętnastego maja pokazały się pierwsze skutki szczepienia. 21-go maja powstało u sześciu wołów i jednej krowy znaczne nabrzmienie na ogonie, które powtórzyło się 31 maja wśród wymienionego leczenia, po czem wróciła u tego bydła chęć do żarcia i wesołość. U dwóch wołów zaś rozwinęła się choroba gwałtowniej; bydła te nie żarły już prawie nic; części koło osady ogona i kanału odchodowego nabrzmiały mocno, stwardniały i utrudniały łajnowanie. Trzeciego czerwca była część wypoczonej masy zgorzeliną obumarła, daleko aż w głębię leżące utwory, tak, że była obawa fistuły w kanale odchodowym, bo odchodzenie gnoju kanałem odchodowym było zupełnie utrudnione. Piątego czerwca przystąpiło gwałtowne silenie, a 7 czerwca były bydła bardzo cierpiące; nie chciały nic żreć, śmierzdzący z posoką zmieszany gnoj zdołano oddalić tylko przez enemy; puls był mały i przyspieszo-

ny, bydlęta nie wstawały już, piły dużo wody, oddychanie było mało nadwężone, szelestu w jamie piersiowej nie można było dosłyszeć. 80 czerwca na koniec odeszły bydlęta. Przy rozczłonkowaniu okazały się miejsce (muszkuły) kanału odchodowego i otaczająca je tkanka bladoczerwonej barwy, otoczone wypocinami, kanał zaś odchodowy w długości jednej stopy jakby zgorzeliną zajęty, płuca czarne, zaledwo w połowie marmurkowato zwątrobiałe, w pęcherzu żółciowym była gęsta, czarna żółć, na błonie piersiowej widać było lekką powłokę surowiczą (limfatyczną), błona śluzowa kiszek miała czerwono-brunatne kropkowane płatki, a w niektórych miejscach były kupki gruczołkowe w gałązki nastrzykane. U drugiego wołu była tkanka na pół stopy długości w kanał odchodowy zgorzelinowa, w błonie brzusznej była limfatyczna czerwona ciecz nagromadzona, w różnych miejscach pokazały się nieznaczne przyrośnięcia, wątroba, jak to często bywa u bydła chorego na zarazę płucową, rozpulchniona, przeistoczona, jasnożółtej barwy, błona śluzowa tchawicy i języka ciemnobrunatna; płuca zupełnie czarne, zmniejszone, wiotkie; na błonie opłucnej surowicza powłoka żółtej barwy; widać było także na błonie piersiowej, na wewnętrznej stronie żeber, na około i między obu płucami, dużo gruzelków z miękkimi ścianami, wielkości główki szpilkowej aż do głowy dziecięcej, w których była jednostajna, sucha, szarawa, twarda masa, podobna nieco do gruzelkowej w trzewiach bydłał padłych na zarazę płucową.

5te próby. Dziewiętnastego czerwca 1851 robiono nowe próby, lecz wybrał sobie sprawozdawca stosowniejsze miejsce do szczepienia, a to sam koniec ogona. Szczepiono krwią i śluzem wołu znajdującym się w pierwszym okresie choroby: 5 chudych wołów 5 do 6 letnich zostających od 28 maja w stajni, jednego holenderskiego trzyletniego wołu, kupionego 13 czerwca, i dwie dwu do trzechmiesięczne cieliczki własnego chowu. Trzydziestego czerwca pokazały się pierwsze oznaki zapalenia w miejscu szczepionym, przez lekkie nabrzmienie i bolesność. Te pięć wołów przestały żreć; jeden zaś wół i dwie krowy nie okazywały żadnej oznaki zaszczipionej choroby. Objawy zapalenia odbyły swój przebieg, jak wyżej w ogóle opisano; a 22 czerwca był koniec ogona 4 wołów tak prawie obumarły, że trzymał się już tylko na kilku tkankowych włókienkach, które przecięto.

5te próby. Dwudziestego szóstego czerwca, szczepiono cieczą z wołu chorego w pierwszym okresie, a to 12 krajowych wołów i dwie jałówki; 26 czerwca okazały się u jednej, a w kilka dni potem u drugiej połowy bydłał, wiadome miejscowe oznaki, wyzdrowiały jednak bydlęta prędko i zupełnie.

6te próby. We dwie godziny po śmierci bydlęcia, cieczą z płuc zwątrobiałych wyciśniętą zaszczipiono 10 chudych wołów, jałówkę, holenderskiego buhaja i 4 dniowe cielę, dnia 16 czerwca. Dwudziestego czwartego czerwca okazało się u 4 bydłał bolesne nabrzmienie na ogonie; 29 czerwca poczęły się objawiać u i reszty zwyczajne oznaki. Dziesiątego sierpnia odjęto 4m z nich zgorzeliną zajęty koniec ogona.

7me próby. Dwudziestego ósmego sierpnia 1851 szczepiono cieczą płucową krowy zabitej w początku drugiego okresu, następujące bydlęta: 7 chudych wołów dwuletnich, 1 holenderską krowę dojną, 14 trzyletnich wołów i jedną krajową krowę dojną. Dziewiątego września okazały się u holenderskiej krowy i dwóch wołów pierwsze ozna-

ki, w 14 dni później u wszystkich objawy szczepienia, które jednak zniknęły w dni kilka,

8me próby. Szesnastego listopada 1851, cieczą płucową wołu w pierwszym okresie choroby zarżniętego, którą przez 8 dni dla próby przechowano, szczepiono 4 małe krajowe krowy, u których okazało się w 10 dni charakterystyczne zapalenie i prawidłowy onego przebieg.

9te próby. Dziewiętnastego stycznia 1852 zaszczipiono cieczą z płuc krowy w trzecim okresie chorób, pięciu krajowym i jednemu holenderskiemu wołowi. Drugiego lutego nastąpiły zwyczajne oznaki szczepienia, a 20 odzyskały bydlęta zdrowie, wyjąwszy jednego, który dostał 3 lutego na górnej części tylnej prawej nogi nabrzmienia, które jak skir stwardniało: bydlę poczęło chudnąć, nie chciało żreć, tętno było przyspieszone, oddech prawidłowy. Piątego do 8 lutego rozszerzyła się puchlina po całym tylnym udzie, wystąpiła nawet poza linię przez środek tyłu idącą, i odepchnęła ogon na drugą stronę. Otwór kanału odchodowego był ściśnięty, gnój nie mógł odchodzić, chęć do żarcia ustała, tętno było przyspieszone, schudnienie znaczne; 9 i 10 wzrastało ciągle osłabienie; oddychanie było utrudnione, nabrzmienie coraz większe i twardsze; 10 lutego padło bydlę. Po rozczłonkowaniu okazała się skóra w miejscu puchliny znacznie zgrubiała i twarda, za prostopadłem nacięciem siwo-biała, złożoną z warstw leżących jedna na drugiej, pomiędzy którymi była nagromadzona ciemniejsza, twórcza (plastyczna) masa. Pod nią leżąca tkanka łączna, tłuszczowa i mięsna były twarde bez zgorzeliny i ropy; w tkance łącznej znajdowała się surowica (limfa) żółtawej barwy; napuchnienie powstało tylko w skutek wypocenia twórczej masy. Żołądek pierwszy (żwacz) był wzdęty niestrawioną paszą, kiszki blade, ich gruczołowe kupki gałęzisto nastrzykane, nerki miękkie, wątroba krucha, mięsce (muszkuły) wiotkie, płuca nieco mniejsze, zupełnie czarne, mocno śmierdzące, napelnione powietrzem, bez zwątrobienia.

10te próby. Trzydziestego stycznia 1852 zaszczipiono 5 chudych wołów holenderskich, cieczą wyciśniętą z płuc wołu w pierwszym okresie chorego; 12 lutego nastąpiły pierwsze oznaki i przebieg był zupełnie regularny.

11te próby. Dwudziestego szóstego lutego 1852 szczepiono 6 chudych holenderskich wołów, 6 innych silnych, jedną holenderską jałówkę i jedną krajową krowę. Trzynastego marca okazały się pierwsze oznaki, a 20 były wszystkie bydlęta zdrowe, jeden wół tylko utracił koniec ogona.

Wypadek tych wszystkich prób jest ten, że z 108 szczepionych bydłał 3 tylko padło, i to 2 jedynie z powodu źle wybranego miejsca do szczepienia, gdy to było za nadto bliskie szlachetnych organów; później obrane miejsce na końcu ogona okazało się szczęśliwe następstwem; jedno tylko bydlę, które było w tem miejscu szczepione, padło, gdyż zdaniem sprawozdawcy materia do szczepienia była za mocna, bo wzięta z bydlęcia, które padło w trzecim okresie choroby, przez co gdy prawdopodobnie limfatyczne naczynia ją wessały, nastąpiło zatrucie krwią; u reszty bydłał jednocześnie tą materją szczepionych, zdaje się było mniejsze nposobienie; może materia do szczepienia nie była u nich wessana przez chłonną naczynia. Zalecamy przeto zawsze wybierać

płyną do szczepienia takich tylko bydła, które znajdują się w pierwszym albo w początku drugiego okresu choroby. U reszty 105 sztuk nie pojawiły się żadne oznaki albo tylko tak nieznaczne że ustały w dni kilka; 13 sztuk straciły tylko koniec ogona; w ogóle wywołało zatem szczepienie miejscowe i bardzo łagodne ogólne cierpienie, które tylko w niewielu wypadkach wzmogło się, jak się to przecież często i przy szczepieniu ospy krowiej wydarza.

(Dokończenie nastąpi).

Wady i ulepszenia pieców pokojowych.

(Dokończenie).

Nie dosyć zatem aby ciąg w piecu był mocny, gdyż może być nawet nadto mocny, ale powinien być zastosowany do potrzeby, do ilości zatem i do jakości opałowego materiału. Za mały ciąg nie dostarcza dosyć powietrza do zupełnego spalania się gazów wodorowęglowych, powstających w czasie palenia; za wielki przeciąg ochładza płomień, czyli unosi z sobą te gazy, zanim się jeszcze spalić zdołały, gdyż nie dozwala im zetknąć się z ciepłem płomienia. Dla ułatwienia zetknięcia się i zmieszania powietrza z temi gazami, powinien osobliwie węgiel kamienny nie tylko mieć przyływ powietrza przez kraty od spodu, ale ze wszystkich stron; leżąc zatem w piecu na ruszcie w formie koszyka żelaznego.

Ciąg w piecu wzmaga się z rozgrzaniem się powietrza w kominie palenie zatem w piecu należałoby rozpoczynać najpierw rozrzedzeniem w kominie powietrza przez rozgrzanie go, spalaniem małej ilości łatwo palnego materiału np. słomy szczepek i t.p. Następnie powinno się dokładać opału z wolna w małej tylko ilości i w stanie należycie rozdrobionym, a to tak, aby każdorazowy dodatek do pieca, każde dorzucenie opału, od razu, w parę minut, spalić się mogło. Nie robiłem porównawczych doświadczeń palenia w piecu pokojowym słomą, bardzo drobniutko poszczypaną drzewem, a węglem kamiennym, lecz zdaje mi się bardzo prawdopodobnem, że jednym funtem słomy możnaby to samo ciepło osiągnąć, jakie zaledwo otrzymujemy spalaniem 2 funtów węgla kamiennego w piecu nierozgrzanym. Dla czego? Przyczyną tego jest że słoma w zimnym nawet piecu zupełnie się spala, węgiel przeciwnie dymi poprzednio, z powodu zbitości swej i nadto małej dziurkowatości aby się w wyczajnej temperaturze i przed rozgrzaniem pieca zupełnie mógł spalać. Ogrzanie pokoju przez spalanie w piecu kilku funtów słomy, jest na Mazurach zagadką, nie jednak naturalniejszego nad to, że spalanie jednego funta słomy lub suchych gałęzi więcej grzeje niż dymienie 2 i 3 nawet funtami węgla kamiennego.

Ułożenie węgla kamiennego w koszyku kraciastym żelaznym w piecu, i na takiej ilości szczepek suchych drewnianych, aby płomień tych szczepek mógł pochłonać i spalić gaz cały z węgla ułatwiający się, byłoby sposobem palenia węglem kamiennym pozwalającym zupełnego zużycowania tego materiału opałowego. Dodawaniem następnym węgla, w miarę jego spalania się, możnaby oszczędzić czasu i materiału opałowego przynajmniej o połowę. Nie ma bowiem przyczyny, dla czegoby korzystniej być miało utrzymywać w piecu ogień 4 do 6 godzin, kiedy mo-

żna do połowy czas skrócić i piec szczelnie zasunawszy, przerwać uchodzenie ciepła kominem.

Że straty przy paleniu drzewem niesuszonym i grubo rąbanem nie są mniejsze jak przy nieumiejętnem i niezbałem paleniu węglem, nie podlega żadnej wątpliwości.

Otoczenie płomienia czyli ognia takim przyrządem ścian i wierzchu pieca, któryby był w stanie ciepło powstające ze spalania się opału jak najdokładniej pochłonać, jest drugim warunkiem użyteczności pieca i jego prędkiego i trwałego rozgrzewania się. Celem większej części ulepszeń budowy pieców jest zazwyczaj nie tyle zupełne spalanie się opału ile prędkie i trwałe rozgrzewanie się pieca. O samo palenie się, staramy się zwykle tyle tylko, aby dym nie wracał dolnym pieca otworem, a główną uwagę zwracamy na to aby ciepło powstające przez spalanie, na pożytek nam wyszło, a nie uchodziło daremno kominem.

Temu zadaniu czyni zadosyć powiększenie wewnętrznej powierzchni pieca, tj. téj, w której krąży powietrze bezpośrednio płomieniem rozgrzane. Im większa jest ta powierzchnia, tém więcej pewności, że dym ochłodzony tylko, a nie gorący, kominem uchodzić będzie. Pruskie piece i wszystkie w których dym przechodzić musi przez kanały, albo przez inne do nich podobne przyrządy, są ulepszeniem samego tylko pieca, czyli jego własności ogrzewania się. Ulepszenia te, jakkolwiek nie są jeszcze ostatecznym udoskonaleniem pieców i jednemu tylko warunkowi doskonałości pieca zadosyć czynią, przecież gdy są trafne oszczędzają połowę opału potrzebnego do dawnych pieców polskich. Widziałem sam piece wiedeńskich kaflarzy, kosztujące od 18 do 30 złr. mk. gdy są bez ozdoby, w których spalanie kilku funtów drzewa ten skutek na poł doia wywiera, jaki w naszych piecach dopiero kilkunastu funtami węgla kamiennego otrzymać można.

Podobne ulepszenie pieca zwyczajnego kaflowego osiągnął pan Łyczarz obywatel miasta Krakowa przez umieszczenie wewnątrz pieca i nad ogniskiem skrzyni z prętów żelaznych, napełnionej kamieniami. Piec pomysłu pana Łyczarza nie różni się na zewnątrz od żadnego innego pieca, wewnątrz zaś jest, na 14 cali nad ogniskiem a na 3 cale od stępu od każdego boku pieca, umieszczona skrzynia z kraty żelaznej napełnionej grubymi kamieniami żwirowemi. W czasie palenia się otacza płomień dolną część owej skrzyni, oddaje jej swe ciepło, a skrzynia raz rozgrzana utrzymuje ściany pieca kilkanaście godzin w ciepłym stanie. Piec ten stoi już trzy lata i ogrzewa przyjemnie i jednostajnie, jak się sam przekonałem. Koszt jego jest mało większy jak pieców kaflowych zwyczajnych, a ulepszenie to da się zastosować do każdego pieca, bez różnicy materiału z którego jest zrobiony. Doświadczywszy przez dwa lata oszczędności opału i znacznej wygody z pieca swego, opowiadał o tem p. Łyczarz pewnego razu w gronie przyjaciół swoich. Doradzono mu natenczas podać do Wys. Ministerstwa o przywilej, który mu też rzeczywiście Rząd udzielił.

Ogrzanie mieszkań ulepszonymi i nieulepszonymi piecami aby było przyjemne, powinno być jednostajne i równe we wszystkich częściach pokoju. Do opalania całych mieszkań, księciołów, teatrów i warsztatów służy sposób Meisnera. W małych mieszkaniach i pojedynczych pokojach nie może być z korzyścią użyte palenie z piwnicy. Zaczynają też wiele meisnerowskiemu opalaniu, że osusza zbyt mocno powietrze, posiada wszakże zalety, dla których zawsze pierwszeństwo przed innemi

Na tém kończę moje uwagi co do pieców i radbym aby kto lepiej ode mnie obeznany z wadami naszych pieców i sposobami ich ulepszenia, podał dla powszechnego użytku dokładniejsze wiadomości o tym wielce u nas jeszcze zaniedbanym przedmiocie.

ROZMAITOŚCI.

Niemieccy gospodarze więsjcy zajmują się teraz rośliną podobną do wyki: *apios tuberosa* botanicznie, a po niemiecku *Erdnuss*, orzech ziemny zwaną. Bywa ona w ogrodach dla ozdoby pielęgnowana, wij się, kwitnie czerwono, ma owoc w strączkach podobny do wyki i zdany na pokarm dla ludzi, korzenie jej puszczają bulwy wielkości orzecha. Bulwy te mają wiele krochmalu, smak ich jest przyjemny, w stanie gotowanym jak i pieczonym, bywają też w Wirginji zamiast chleba używane. Roślina ta wytrzymuje w gruncie przez zimę w Niemczech i ndaje się bez wielkiego pieęgnowania w zwyczajnej ziemi uprawnej. W Wirginji, gdzie orzech ziemny na wielkie rozmiary uprawiają, sadzą nasienie wraz z ziarnem kukurudzy, która gdy wyrośnie, służy orzechowi ziemnemu za tyczkę po której się wije. Może być, że kto z naszych miłośników ogrodnictwa ma w ogrodzie swoim orzech ziemny, raczy zatem dać objaśnienia, o ile powyższe z dziennika zagranicznego wyjęte wiadomości o orzechu ziemnym są prawdziwe i czy warto spróbować pielęgnowania tej rośliny w kraju naszym w ogrodach warzywnych.

H A N D E L:

Od Dnia 9 Czerwca do 16 Czerwca 1855

Sprowadzono w doju 15 Czerwieca r. bież. 1855 z Cesarstwa Rossyjskiego przez tu-
tejszych kupców; wołów sztuk 636, z różnych miejsc Królestwa 15, ogółem wołów
sztuk 559, wieprzy 591, cieląt 1420; z tych zakupili rzeźnicy tutejsi wołów sztuk
559, wieprzy 454, cieląt wszystkie.

Dnia 31 Maja (12 Czerwca) 1855 roku

Wartość Kuponu bieżącego od Obligów skarbowych rz. — kop. 83 1/2

rosyjska pożyczka rs. — kop. 88 $\frac{1}{2}$